

KOMUNIKAT KOMISJI

w sprawie europejskiej inicjatywy obywatelskiej (EIO) „Europa wolna od futer” („Fur Free Europe”)

(C/2023/1559)

1. WPROWADZENIE: INICJATYWA OBYWATELSKA

Obywatele Unii mogą zwrócić się do Komisji Europejskiej o przedstawienie wniosku dotyczącego przepisów w sprawie, która ich zdaniem wymaga podjęcia działań prawnych w celu wdrożenia postanowień traktatów UE. Aby to zrobić, muszą przedłożyć europejską inicjatywę obywatelską (EIO) na podstawie art. 11 ust. 4 Traktatu o Unii Europejskiej, co wymaga zebrania podpisów co najmniej miliona obywateli znacznej liczby państw członkowskich. W rozporządzeniu (UE) 2019/788 ⁽¹⁾ („rozporządzenie w sprawie europejskiej inicjatywy obywatelskiej”) określono szczegółowe przepisy dotyczące EIO.

„Europa wolna od futer” ⁽²⁾ jest dziesiątą europejską inicjatywą obywatelską przedłożoną Komisji w celu dokonania jej analizy po osiągnięciu progów wymaganych na mocy Traktatu o Unii Europejskiej i rozporządzenia w sprawie europejskiej inicjatywy obywatelskiej. Jest to również szоста zakończona powodzeniem inicjatywa dotycząca zwierząt i czwarta zakończona powodzeniem inicjatywa przeanalizowana przez Komisję w 2023 r.

W ramach tej inicjatywy wezwano Komisję do podjęcia działań mających na celu zakazanie: (i) hodowli i uśmiercania zwierząt wyłącznie lub głównie do celów produkcji futer oraz (ii) wprowadzania na rynek unijny futer zwierząt hodowlanych i produktów zawierających takie futra. Organizatorzy inicjatywy wymieniają następujące powody wprowadzenia ogólnounijnego zakazu hodowli zwierząt futerkowych:

- 1) Hodowla zwierząt futerkowych jest sprzeczna z nawet najbardziej podstawową koncepcją dobrostanu zwierząt. Potrzeb behawioralnych zwierząt hodowanych na futra nie da się zaspokoić na fermach zwierząt futerkowych. Prowadząc działalność tego typu, nie ma możliwości zastosowania ani zasady pięciu wolności, ani pięciu dziedzin.
- 2) Zdecydowana większość zwierząt hodowanych do celów produkcji futer to nadal zasadniczo zwierzęta dzikie. Nie nadają się one do intensywnego chowu w klatkach. Jeśli chodzi o inne gatunki zwierząt, takie jak króliki i szynszyle, nie może być również usankcjonowane trzymanie tych zwierząt w małych klatkach i zabijanie wyłącznie lub głównie ze względu na wartość ich futra.
- 3) Komisja ogłosiła zamiar stopniowego znoszenia chowu w klatkach w przypadku gatunków zwierząt hodowanych do celów produkcji żywności. Dalsza klatkowa hodowla zwierząt do celów produkcji futer nie może już być uzasadniona.
- 4) Przeważająca większość obywateli Unii opowiada się za wprowadzeniem zakazu hodowli zwierząt futerkowych, a coraz więcej państw członkowskich podejmuje działania mające na celu wyeliminowanie produkcji futra na szczeblu krajowym.
- 5) Współprawodawcy wyrazili swoje obawy dotyczące hodowli zwierząt futerkowych.
- 6) Fermy zwierząt futerkowych stanowią zagrożenie dla zdrowia zwierząt i ludzi, o czym świadczy sytuacja mająca miejsce podczas pandemii COVID-19, kiedy na setkach ferm norek wystąpiły przypadki koronawirusa i stwierdzono, że nowe warianty wirusa SARS-CoV-2 przenoszone były na ludzi.
- 7) Hodowla zwierząt futerkowych ma znaczący wpływ na środowisko i stanowi poważne zagrożenie dla rodzimej różnorodności biologicznej.
- 8) Znaczna rozbieżność między przepisami prawa krajowego w odniesieniu do sektora produkcji futer doprowadziła do zakłóceń na unijnym rynku wewnętrznym, a jedynym uzasadnionym rozwiązaniem jest obecnie wprowadzenie całkowitego zakazu takiej produkcji.
- 9) Obrót futrami z hodowlanych zwierząt futerkowych i produktami zawierającymi takie futro nie powinien być dozwolony w UE.

⁽¹⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/788 z dnia 17 kwietnia 2019 r. w sprawie europejskiej inicjatywy obywatelskiej (Dz.U. L 130 z 17.5.2019, s. 55).

⁽²⁾ https://citizens-initiative.europa.eu/initiatives/details/2021/000006_pl

Po otrzymaniu wniosku organizatorów 25 stycznia 2022 r. Komisja zarejestrowała przedmiotową inicjatywę ⁽³⁾ 16 marca 2022 r. 14 czerwca 2023 r., po zweryfikowaniu deklaracji poparcia przez organy państw członkowskich, organizatorzy przedłożyli inicjatywę Komisji.

Organizatorzy szczegółowo omówili cele inicjatywy podczas spotkania z Komisją, które odbyło się 20 lipca 2023 r., oraz podczas wysłuchania zorganizowanego przez Parlament Europejski 12 października 2023 r. ⁽⁴⁾ Na tych spotkaniach organizatorzy skupili się w swoich prezentacjach na gatunkach takich jak norki, lisy, jenoty azjatyckie i szynszyle oraz podkreślili, że króliki objęte są europejską inicjatywą obywatelską „Koniec Epoki Klatkowej” ⁽⁵⁾. Obecnie w Unii nie hoduje się żadnych innych gatunków zwierząt w wyłącznym lub głównym celu produkcji futra. W odniesieniu do dyskusji na temat zagrożeń dla zdrowia zwierząt i ludzi, organizatorzy poruszyli także kwestię niedawnych przypadków grypy ptaków na fermach zwierząt futerkowych w UE.

20 września 2023 r. Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny (EKES) zorganizował ponadto debatę na temat przedmiotowej inicjatywy ⁽⁶⁾, a 19 października 2023 r. Parlament Europejski przeprowadził debatę plenarną na ten sam temat ⁽⁷⁾.

W niniejszym komunikacie przedstawiono prawne i polityczne wnioski Komisji dotyczące inicjatywy oraz wszelkie działania, które Komisja zamierza podjąć w odpowiedzi na tę inicjatywę, a także przewidywane ramy czasowe, zgodnie z art. 15 ust. 2 rozporządzenia w sprawie europejskiej inicjatywy obywatelskiej.

2. KONTEKST

Zgodnie z art. 13 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE) ⁽⁸⁾ oraz z uwagi na fakt, że zwierzęta są istotami zdolnymi do odczuwania, przy formułowaniu i wdrażaniu polityki rolnej, rybołówstwa i transportu Unii oraz jej polityk dotyczących rynku wewnętrznego, badań i rozwoju technologicznego oraz przestrzeni kosmicznej, Unia i państwa członkowskie w pełni uwzględniają wymagania w zakresie dobrostanu zwierząt jako istot zdolnych do odczuwania, przy równoczesnym przestrzeganiu przepisów prawnych i administracyjnych oraz zwyczajów państw członkowskich związanych w szczególności z obyczajami religijnymi, tradycjami kulturowymi i dziedzictwem regionalnym. Art. 114 Traktatu stanowi również, że polityka Unii dotycząca rynku wewnętrznego musi zapewniać wysoki poziom ochrony zdrowia ludzkiego i środowiska naturalnego.

W art. 168 i 191 TFUE ustanowiono podstawę prawną polityki Unii w dziedzinie ochrony zdrowia i środowiska, a także wprowadzono wymóg zapewnienia wysokiego poziomu ochrony, co w odniesieniu do środowiska i na podstawie art. 11 TFUE musi zostać uwzględnione podczas określania i wdrażania polityk i działań Unii.

W rozporządzeniu (UE) 2022/2371 ⁽⁹⁾ zawarto przepisy dotyczące zapobiegania zagrożeniom ze strony epidemii i pandemii mających wpływ na UE oraz gotowości i reagowania na takie epidemie i pandemie, w tym spowodowane chorobami odzwierzęcymi, w drodze wzmocnienia nadzoru i systemu wczesnego ostrzegania oraz uwzględnienia podejścia „Jedno zdrowie” w polityce zdrowotnej.

2.1. Kontekst historyczny

2.1.1. Zalecenia Rady Europy w sprawie dobrostanu zwierząt futerkowych

W marcu 1976 r. państwa członkowskie Rady Europy przyjęły Europejską konwencję o ochronie zwierząt hodowlanych i gospodarskich ⁽¹⁰⁾.

⁽³⁾ Decyzja wykonawcza Komisji (UE) 2022/482 z dnia 16 marca 2022 r. w sprawie wniosku o rejestrację europejskiej inicjatywy obywatelskiej „Europa wolna od futer” („Fur Free Europe”) zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/788 (Dz.U. L 98 z 25.3.2022, s. 82).

⁽⁴⁾ <https://www.europarl.europa.eu/committees/pl/fur-free-europe/product-details/20231005ECI00161>

⁽⁵⁾ https://food.ec.europa.eu/animals/animal-welfare/eci-end-cage-age_pl

⁽⁶⁾ <https://www.eesc.europa.eu/pl/news-media/press-releases/eesc-celebrates-success-fur-free-europe-citizens-initiative>

⁽⁷⁾ <https://www.europarl.europa.eu/news/en/agenda/briefing/2023-10-16/16/parliament-to-debate-citizens-initiative-on-a-fur-free-europe>

⁽⁸⁾ Art. 13 Traktatu <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A12012E%2FTXT>

⁽⁹⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2022/2371 z dnia 23 listopada 2022 r. w sprawie poważnych transgranicznych zagrożeń zdrowia oraz uchylenia decyzji nr 1082/2013/UE (Dz.U. L 314 z 6.12.2022, s. 26).

⁽¹⁰⁾ https://food.ec.europa.eu/system/files/2016-10/aw_european_convention_protection_animals_en.pdf

W czerwcu 1999 r. komisja stała Europejskiej konwencji o ochronie zwierząt hodowlanych i gospodarskich (Rada Europy) przyjęła zalecenia ⁽¹⁾ dotyczące zwierząt futerkowych. UE ratyfikowała konwencję Rady Europy o ochronie zwierząt hodowlanych i gospodarskich na podstawie decyzji Rady 78/923/EWG ⁽²⁾, dlatego zarówno konwencja, jak i wszelkie zalecenia przyjęte na jej mocy stanowią część unijnego porządku prawnego.

W zaleceniach przewidziano minimalne wymagania dotyczące opieki nad zwierzętami futerkowymi i badania ich, w tym wymagania dotyczące elementów zabudowy, pomieszczeń i wyposażenia, sposobu zarządzania, zmian fenotypu lub genotypu, uśmiercania i badań naukowych oraz inne przepisy uzupełniające.

Przepisy szczególne dotyczące najczęściej hodowanych gatunków obejmują zalecenia dotyczące zapewnienia minimalnej przestrzeni, ale także zalecenie dalszej poprawy systemu utrzymania zwierząt w celu zminimalizowania ryzyka wystąpienia chorób i urazów oraz zapewnienia stymulującego środowiska umożliwiającego zwierzętom zaspokojenie ich potrzeb biologicznych, zgodnie z wnioskami z badań zwierząt w środowisku naturalnymi i w warunkach gospodarskich.

W zaleceniach stwierdzono również, że w tamtym czasie nie posiadano wystarczających dowodów naukowych na temat wymagań dotyczących dobrostanu zwierząt futerkowych, pozwalających na wprowadzenie szczegółowych przepisów dotyczących wdrożenia wszystkich zasad określonych w rozdziale I konwencji o ochronie zwierząt hodowlanych i gospodarskich.

2.1.2. Opracowany przez sektor dobrowolny system certyfikacji – WelFur

Aby ocenić dobrostan zwierząt futerkowych w istniejących warunkach hodowli, w oparciu o finansowany przez Komisję Europejską projekt badawczy Welfare Quality w ramach sektora opracowano dobrowolny zestaw norm dotyczących dobrostanu zwierząt hodowlanych na futra (WelFur). W projekcie Welfare Quality wykorzystano dane naukowe do stworzenia systemu oceny poziomu dobrostanu zwierząt na fermach. Na tej podstawie sektor opracował system, w którym nie ocenia się dobrostan zwierząt w ujęciu bezwzględnym, ale w którym zapewniono metodę klasyfikacji ferm w ramach obecnej praktyki.

Program WelFur ⁽³⁾ funkcjonuje jako prywatny system certyfikacji ferm norek, lisów srebrnych i lisów polarnych oraz jenotów. Najnowszy system certyfikacji dotyczący jenotów został opublikowany w 2019 roku. Fermy nieposiadające certyfikatu WelFur nie mogą sprzedawać swoich skór za pośrednictwem międzynarodowych domów aukcyjnych. System certyfikacji na poziomie ferm ⁽⁴⁾ obejmuje 22 pomiary oraz 4 zasady (dotyczące warunków pomieszczeń, karmienia, zdrowia i odpowiedniego zachowania), a ponadto w systemie tym stosuje się dodatkowe 12 kryteriów dobrostanu zwierząt ⁽⁵⁾ i 1 ocenę ogólną.

Według informacji płynących z sektora, od 2017 r. do pierwszego analizowanego okresu w 2023 r. przeprowadzono 14 913 ocen ferm i zgromadzono odpowiednie dane.

Przedstawiciele branży wskazują, że WelFur służy również jako dobrowolny system etykietowania na potrzeby konsumentów, który pozwala im dowiedzieć się, czy dane futro pochodzi z certyfikowanych europejskich ferm zwierząt futerkowych ⁽⁶⁾.

Organizacje pozarządowe zajmujące się dobrostanem zwierząt nie uznają WelFur za skuteczny system oceny dobrostanu każdego zwierzęcia i przedstawiły swoje opinie w sprawozdaniu zatytułowanym „Certified cruel. Why WelFur fails to stop the suffering of animals on fur farms” [„Certyfikowane okrucieństwo. Dlaczego systemowi WelFur nie udało się zakończyć cierpienia zwierząt na fermach zwierząt futerkowych?”] ⁽⁷⁾. Organizacje te podkreślają w szczególności, że projekt WelFur został stworzony w odniesieniu do obecnych systemów klatek i w jego ramach nie jest wymagane zapewnienie dostępu do wody norkom ani zagwarantowania stref do kopania lisom, a tym samym w projekcie tym nie uwzględniono naturalnych potrzeb behawioralnych tych zwierząt.

⁽¹⁾ https://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_co-operation/biological_safety_and_use_of_animals/farming/Rec%20fur%20animals%20E%201999.asp

⁽²⁾ Decyzja Rady 78/923/EWG z dnia 19 czerwca 1978 r. dotycząca zawarcia Europejskiej Konwencji o ochronie zwierząt hodowlanych i gospodarskich (Dz.U. L 323 z 17.11.1978, s. 12).

⁽³⁾ <https://www.sustainablefur.com/animal-welfare/#:~:text=WelFur%20is%20a%20Europe-wide%20programme%20designed%20to%20assess,and%20is%20based%20on%20a%20purely%20scientific%20approach>

⁽⁴⁾ https://sustainablefur.com/wp-content/uploads/2018/12/WelFur_Briefing.pdf

⁽⁵⁾ Wolność od długotrwałego głodu i pragnienia, komfort gniazdowania, komfort termiczny, łatwość poruszania się, brak urazów, brak chorób, brak bólu wywołanego procedurami zarządzania, możliwość ekspresji zachowań społecznych, możliwość ekspresji innych zachowań, właściwa relacja między człowiekiem a zwierzęciem, dobrostan emocjonalny.

⁽⁶⁾ <https://www.furmark.com/traceability>

⁽⁷⁾ https://www.furfreealliance.com/wp-content/uploads/2020/01/CertifiedCruel_FFA-Research-Report-3.pdf

2.1.3. *Opinia naukowa z 2001 r. dotycząca dobrostanu zwierząt hodowanych do celów produkcji futer*

W 2001 r. Komitet Naukowy ds. Zdrowia i Dobrostanu Zwierząt Komisji Europejskiej przyjął sprawozdanie zatytułowane „The welfare of animals kept for fur production” [„Dobrostan zwierząt hodowanych do celów produkcji futer”] ⁽¹⁸⁾, dotyczące dobrostanu niektórych gatunków zwierząt wykorzystywanych do produkcji futer.

W sprawozdaniu tym skupiono się na naukowej ocenie dobrostanu zwierząt hodowanych do celów produkcji futer i stwierdzono, że stosowane w czasie przeprowadzania oceny systemy hodowli powodowały poważne problemy wśród wszystkich gatunków zwierząt hodowanych do celów produkcji futer i zachęcono do podjęcia działań naprawczych i wysiłków w celu przeprojektowania systemów chowu tak, aby spełniały one potrzeby hodowanych zwierząt.

W sprawozdaniu stwierdzono, że klatki oraz praktyki i metody zarządzania stosowane w hodowli nerek i lisów powinny zostać w znacznym stopniu ulepszone w celu zapewnienia urozmaicenia środowiska wystarczającego do stymulowania normalnych zachowań zwierząt, takich jak zabawa i eksploracja otoczenia.

2.2. **Obecny kontekst polityczny UE**

2.2.1. *Obecne ramy prawne UE dotyczące zwierząt futerkowych*

Obecnie brak jest szczegółowych przepisów UE dotyczących dobrostanu zwierząt, które obejmowałyby zwierzęta hodowane do celów produkcji futer. Ogólne minimalne wymagania dotyczące ochrony zwierząt hodowlanych zostały określone w dyrektywie Rady 98/58/WE ⁽¹⁹⁾ z dnia 20 lipca 1998 r. dotyczącej ochrony zwierząt hodowlanych, której zakres obejmuje zwierzęta hodowane do celów produkcji futer. W dyrektywie tej ochronę zapewniono dzięki wprowadzeniu zasad ogólnych.

Zgodnie z przepisami tej dyrektywy zwierzęta muszą znajdować się pod odpowiednią opieką, ich swobody poruszania się nie można ograniczać w sposób powodujący zbędne cierpienie lub okaleczenie, a zwierzęta trzymane w zamknięciu muszą mieć zapewnioną przestrzeń odpowiednią do realizowania swoich potrzeb fizjologicznych i etologicznych, zgodnie z ustaloną praktyką i wiedzą naukową. W dyrektywie zawarto także ogólne wymagania dotyczące karmienia i pojenia zwierząt, warunków trzymania, kontroli, badań przeprowadzanych przez lekarza weterynarii i innego leczenia w razie potrzeby oraz procedur hodowlanych. Zasady te oparte zostały na zapisach Europejskiej Konwencji o ochronie zwierząt hodowlanych i gospodarskich ⁽²⁰⁾.

2.2.2. *Obecny kontekst polityczny UE: Zielony Ład i strategia „od pola do stołu”*

20 maja 2020 r. w ramach Europejskiego Zielonego Ładu Komisja Europejska przyjęła strategię „Od pola do stołu”, która w sposób kompleksowy odnosi się do wyzwań związanych ze zrównoważonymi systemami żywnościowymi i w której uznano nierozzerwalne związki między zdrowymi ludźmi, zdrowymi społecznościami i zdrową planetą. W strategii tej podkreślono, że zapewnienie lepszego dobrostanu zwierząt poprawia ich zdrowie oraz jakość produkowanej żywności, może pomóc w zachowaniu różnorodności biologicznej, przyczynia się do walki z nabytą opornością na środki przeciwdrobnoustrojowe i zapobiega rozprzestrzenianiu się lub powstawaniu chorób odzwierzęcych.

W strategii zakomunikowano, że Komisja zamierza dokonać zmiany unijnych przepisów dotyczących dobrostanu zwierząt, tak aby uwzględnić w nich najnowsze dowody naukowe, poszerzyć ich zakres oraz ułatwić ich egzekwowanie, a w ostatecznym rozrachunku poprawić dobrostan zwierząt. Komisja ogłosiła również, że zbada możliwości uregulowania kwestii etykietowania produktów w odniesieniu do dobrostanu zwierząt.

Pierwszym etapem wprowadzania takich zmian była opublikowana w październiku 2022 r. ocena obowiązujących przepisów dotyczących dobrostanu zwierząt („ocena adekwatności”) ⁽²¹⁾. Wyniki oceny adekwatności przepisów dotyczących dobrostanu zwierząt pokazują, że pomimo poczynionych postępów wciąż istnieje potrzeba uwzględnienia w przepisach opracowywanych w przyszłości rosnących oczekiwań społecznych, obaw etycznych, rozwoju naukowego i technologicznego oraz przyszłych wyzwań w zakresie zrównoważoności.

Wyniki licznych konsultacji publicznych, badań Eurobarometr i innych badań, jak również liczba pomyślnie zakończonych europejskich inicjatyw obywatelskich w tym obszarze, pokazują, że obywatele oczekują zapewnienia lepszego ochrony zwierzętom utrzymywanym w warunkach fermowych. Według badania Eurobarometr ⁽²²⁾ opublikowanego 19 października przez Komisję Europejską zdecydowana większość Europejczyków (84 %) uważa, że dobrostan zwierząt utrzymywanych w warunkach fermowych powinien być w ich kraju chroniony lepiej niż ma to miejsce obecnie. W kwestii hodowli zwierząt futerkowych ponad połowa badanych (57 %) uważa, że hodowla taka powinna być surowo zakazana w UE, natomiast blisko jedna trzecia (32 %) uważa, że można ją utrzymać, ale wyłącznie pod warunkiem zapewnienia lepszych warunków dobrostanu zwierząt.

⁽¹⁸⁾ https://food.ec.europa.eu/system/files/2020-12/sci-com_scah_out67_en.pdf

⁽¹⁹⁾ Dz.U. L 221 z 8.8.1998, s. 23.

⁽²⁰⁾ https://food.ec.europa.eu/system/files/2016-10/aw_european_convention_protection_animals_en.pdf

⁽²¹⁾ https://food.ec.europa.eu/system/files/2022-10/aw_eval_revision_swd_2022-328_en.pdf

⁽²²⁾ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/pl/IP_23_4951

Komisja pracuje obecnie nad zmianą istniejących zasad dotyczących dobrostanu zwierząt. Jako pierwszy krok Komisja publikuje równoległe do tego komunikatu wnioski ustawodawczy w sprawie przeglądu unijnych przepisów dotyczących dobrostanu zwierząt podczas transportu oraz wniosków w sprawie nowych przepisów dotyczących dobrostanu psów i kotów. Komisja planuje ponadto przeprowadzenie strategicznego dialogu na temat przyszłości rolnictwa, aby zainicjować dyskusję na temat systemów żywnościowych jako takich, a także aby wspomóc przyszłe prace dotyczące ogółu kwestii związanych z dobrostanem zwierząt i zrównoważonością.

2.2.3. Podejście „Jedno zdrowie” i reakcja polityczna

Obrona biologiczna, stanowiąca podwalinę środków zapobiegawczych, jest kluczowym czynnikiem zapobiegania chorobom na fermach zwierząt futerkowych, w tym zakażeniom wirusami COVID-19 (SARS-CoV-2) i wysoce zjadliwej grypy ptaków. Zarówno w naturze, jak i w gospodarstwie domowym czy w systemie hodowli, zawsze istnieje ryzyko rozprzestrzenienia się patogenów odzwierzęcych przechodzących ze zwierzęcia na człowieka. Zwierzęta utrzymywane w warunkach fermowych trzymane są pod nadzorem i kontrolą oraz w warunkach zapewniających obronę biologiczną, co minimalizuje ryzyko takiego rozprzestrzenienia się patogenów.

Państwa członkowskie UE i Komisja Europejska, wraz z kluczowymi agencjami, takimi jak Europejskie Centrum ds. Zapobiegania i Kontroli Chorób (ECDC) i Europejski Urząd ds. Bezpieczeństwa Żywności (EFSA), zapewniają stały nadzór, wspierając wczesne ostrzeżenie, gotowość i reagowanie na zagrożenia odzwierzęce. Przepisy UE w zakresie zdrowia publicznego i zdrowia zwierząt są dobrze ugruntowane i zapewniają odpowiednie mechanizmy i możliwości reagowania, w tym możliwość zwiększenia szybkiej dostępności medycznych środków przeciwdziałania, aby umożliwić reagowanie w przypadku jakiegokolwiek poważnego wystąpienia choroby.

EFSA i ECDC przeprowadziły szereg ocen dotyczących ryzyka związanego z wirusem SARS-CoV-2 na fermach zwierząt futerkowych⁽²³⁾. W najnowszej ocenie EFSA/ECDC⁽²⁴⁾ stwierdzono, że wprowadzenie wirusa na fermy zwierząt futerkowych odbywa się zazwyczaj za pośrednictwem zakażonych ludzi i można je kontrolować dzięki systematycznemu testowaniu osób wchodzących na teren ferm oraz stosowaniu właściwych środków obrony biologicznej, na przykład odpowiedniemu stosowaniu pozafarmaceutycznych środków przeciwdziałania (np. środków ochrony indywidualnej) przez osoby wchodzące na teren ferm hodowli norek.

W genomowej analizie SARS-CoV-2 wykazano obecność klastrow typowych dla norek, które potencjalnie mogą być przenoszone z powrotem do populacji ludzkiej. W obecnej sytuacji epidemiologicznej w UE, gdzie odnotowano znaczny spadek liczby wystąpień choroby na fermach norek i gdzie większość populacji ludzkiej nabyła pewien poziom odporności na SARS-CoV-2, ryzyko dla populacji ogólnej ze strony zakażonych norek uznaje się za bardzo niskie lub niskie.

W ciągu ostatniego roku, ze względu na rozległy obszar geograficzny, w którym wirus wysoce zjadliwej grypy ptaków krążył wśród dzikiego ptactwa, częściej zgłaszano także zakażenia u dzikich i hodowlanych ssaków, w tym na kilku fermach zwierząt futerkowych⁽²⁵⁾. Należy priorytetowo traktować ochronę⁽²⁶⁾ ssaków hodowlanych przed dzikim ptactwem (zwłaszcza ptakami morskimi i migrującym ptactwem wodnym).

Nie rzadziej niż co trzy miesiące publikowane są sprawozdania⁽²⁷⁾ dotyczące wyników wspólnych ocen przeprowadzanych przez EFSA, ECDC i laboratorium referencyjne Unii Europejskiej w związku z sytuacją epidemiologiczną w odniesieniu do grypy ptaków w Europie i na całym świecie, w tym wśród ssaków. Zgodnie z wynikami tych wspólnych ocen ryzyko zakażenia ludzi wirusami grypy ptaków z obecnie krążącego kładu 2.3.4.4b wirusa A(H5) w Europie dla ogółu społeczeństwa w krajach UE/EOG pozostaje niskie, zaś dla grup zawodowo lub w inny sposób narażonych na kontakt ze zwierzętami zakażonymi grypą ptaków (np. pracowników ferm mających kontakt z zakażonymi zwierzętami) ryzyko to określono jako niskie do umiarkowanego. Wyniki sekwencjonowania wirusów grypy ptaków wyizolowanych z niektórych ferm zwierząt futerkowych sugerują możliwą transmisję wirusów między ssakami na dotkniętych chorobą fermach zwierząt futerkowych. Fermy zwierząt futerkowych, na których mogą krążyć takie wirusy, mogą stanowić miejsce reasortacji genowej wirusa, w szczególności w sezonie jesienno-zimowym, kiedy równoległe krążą również wirusy grypy ludzkiej.

⁽²³⁾ <https://www.ecdc.europa.eu/sites/default/files/documents/RRA-SARS-CoV-2-in-mink-12-nov-2020.pdf> oraz <https://doi.org/10.2903/j.efsa.2021.6459>.

⁽²⁴⁾ <https://efsa.onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.2903/j.efsa.2023.7822>

⁽²⁵⁾ 1 ferma w Hiszpanii w 2022 r. i 26 ferm w Finlandii w 2023 r.

⁽²⁶⁾ 7 Sims LD, Domenech J., Benigno C. i in.. 2005. Origin and evolution of highly pathogenic H5N1 avian influenza in Asia [Pochodzenie i ewolucja wysoce zjadliwej grypy ptaków H5N1 w Azji]. *Veterinary Record* 157:159–64.

⁽²⁷⁾ <https://www.efsa.europa.eu/pl/topics/topic/avian-influenza>

Wiąże się to z koniecznością rozwiązania tego problemu przy zastosowaniu podejścia „Jedno zdrowie”. W związku z tym służby Komisji Europejskiej zwołały kilka posiedzeń Komitetu ds. Bezpieczeństwa Zdrowia (HSC) i wspólne posiedzenia z udziałem Głównych Lekarzy Weterynarii UE (GLW) w celu zapewnienia stałego monitorowania i gotowości do szybkiego reagowania.

Komitet ds. Bezpieczeństwa Zdrowia jest w trakcie przygotowywania oświadczenia w sprawie wysoce zjadliwej grypy ptaków zawierającego propozycje działań, które państwa członkowskie powinny rozważyć w celu wspierania współpracy między organami ds. zdrowia publicznego a organami weterynaryjnymi w ramach podejścia „Jedno zdrowie”.

2.2.4. Polityka UE w zakresie inwazyjnych gatunków obcych

Inwazyjne gatunki obce (IGO) to zwierzęta (i rośliny) przypadkowo lub celowo wprowadzone w wyniku działań człowieka do naturalnego środowiska, w którym z natury nie występują. Są one poważnym zagrożeniem dla rodzimych zwierząt (i roślin) w Europie i jedną z głównych przyczyn utraty różnorodności biologicznej. Rozporządzenie (UE) nr 1143/2014 w sprawie inwazyjnych gatunków obcych⁽²⁸⁾ (rozporządzenie w sprawie inwazyjnych gatunków obcych) zawiera pakiet środków, które mają zostać wdrożone w całej UE w odniesieniu do inwazyjnych gatunków obcych, oraz wykaz IGO stwarzających zagrożenie dla Unii. Uznaje się, że gatunki uwzględnione w tym wykazie mają negatywny wpływ na różnorodność biologiczną, przy czym zostały one wybrane na podstawie przeprowadzonej oceny ryzyka i podlegają ograniczeniom pod względem trzymania, przywozu, sprzedaży, hodowli, uprawy i uwalniania do środowiska.

Na podstawie rozporządzenia w sprawie inwazyjnych gatunków obcych przeprowadzono oceny ryzyka w odniesieniu do dwóch gatunków powszechnie wykorzystywanych w hodowli zwierząt futerkowych. Gatunkami tymi są jenot (*Nyctereutes procyonoides*) i wizon amerykański (*Neovison vison*). Oba te gatunki mają negatywny wpływ na różnorodność biologiczną. Jenot został wymieniony w wykazie i gatunek ten podlega wyżej wspomnianym ograniczeniom, w tym zakazowi handlu żywymi osobnikami gatunku, mimo że Finlandii i Polsce udzielono zezwoleń na dalszą hodowlę zwierząt futerkowych w odniesieniu do tego gatunku. Oznacza to, że ograniczonej liczbie zakładów zezwolono na dalsze hodowanie tego gatunku, pod warunkiem że zakłady te będą respektowały środki ograniczające ryzyko dla środowiska.

2.2.5. Unijna polityka w dziedzinie wyrobów włókienniczych w odniesieniu do produktów futrzarskich

Podczas gdy prawdziwe futro wykorzystuje się prawie wyłącznie do produkcji odzieży i dodatków odzieżowych, obecne przepisy UE dotyczące oznakowania futra w przypadku wyrobów odzieżowych (i powiązanych) ogranicza się w dużym stopniu do jednego przepisu rozporządzenia w sprawie etykietowania wyrobów włókienniczych⁽²⁹⁾. Co istotne, w przepisie tym przewidziano jedynie wymóg zawarcia odniesienia do obecności „części nietekstylnych pochodzenia zwierzęcego” (może to być oczywiście prawdziwe futro albo jakikolwiek inny produkt pochodzenia zwierzęcego, taki jak skóra, pióra, kość itp.) i nie ma on zastosowania do produktów zawierających przynajmniej 20 % futra pod względem wagi.

Z tego względu, biorąc pod uwagę inne kwestie polityczne, takie jak szerszy wpływ na środowisko wyrobów włókienniczych i powiązanych produktów wykraczający poza dobrostan zwierząt, odpowiednie informacje dla konsumentów oraz integralność rynku wewnętrznego, w sierpniu 2023 r. Komisja rozpoczęła przegląd rozporządzenia w sprawie etykietowania wyrobów włókienniczych⁽³⁰⁾. Przegląd ten ma na celu między innymi zbadanie możliwości dokładnego i bardziej szczegółowego oznakowania obecności prawdziwego futra we wszystkich wyrobach odzieżowych i niektórych powiązanych produktach, w szczególności dodatkach odzieżowych. Kilka zainteresowanych stron działających w sektorze i zajmujących się ochroną środowiska wzywało już do stosowania takich etykiet i wsparło tę koncepcję, chociaż występowały między nimi różnice w odniesieniu do szczegółów. W kontekście zaproszenia do zgłaszania uwag⁽³¹⁾ w celu rewizji unijnych przepisów dotyczących etykietowania tkanin prawie jedna czwarta⁽³²⁾ wszystkich przekazanych informacji zwrotnych wskazywała na poparcie dla szczegółowego, zharmonizowanego, a czasem nawet obowiązkowego oznakowania prawdziwego futra, przy czym w żadnej informacji zwrotnej nie wyrażono sprzeciwu wobec oznakowania prawdziwego futra w przypadku wyrobów włókienniczych i powiązanych produktów.

⁽²⁸⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1143/2014 z dnia 22 października 2014 r. w sprawie działań zapobiegawczych i zaradczych w odniesieniu do wprowadzania i rozprzestrzeniania inwazyjnych gatunków obcych (Dz.U. L 317 z 4.11.2014, s. 35).

⁽²⁹⁾ Art. 12 rozporządzenia (UE) nr 1007/2011.

⁽³⁰⁾ https://single-market-economy.ec.europa.eu/sectors/textiles-ecosystem/regulation-eu-10072011_pl

⁽³¹⁾ https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13872-Przepisy-dotyczace-etykietowania- tkanin-rewizja_pl; zob. również petycję nr 0645/2019 do Parlamentu Europejskiego dostępną pod poniższym adresem <https://www.europarl.europa.eu/petitions/pl/petition/content/0645%252F2019/html/Petition-No-0645%252F2019-by-Joanna-Swabe-%2528Dutch%2529-on-insufficient-consumer-protection-under-EU-legislation-in-the-labelling-of-fur-products>

⁽³²⁾ 26 spośród 108 otrzymanych opinii (tj. 24 %), w tym 10 przedsiębiorstw lub stowarzyszeń przedsiębiorców (16,4 % wszystkich przedsiębiorstw lub stowarzyszeń przedsiębiorców zgłaszających uwagi) i 14 NGO (53,8 % NGO zgłaszających uwagi), jak również jeden organ publiczny (hiszpańskie Ministerstwo Spraw Konsumentkich) i jeden obywatel Unii. Należy zauważyć, że z jednym wyjątkiem wszystkie NGO, które zajęły się tą kwestią w informacji zwrotnej w odpowiedzi na zaproszenie do zgłaszania uwag, specjalizuje się w dobrostanie zwierząt lub nawet w zwalczaniu handlu prawdziwym futrem i wykorzystywaniu go w produktach.

2.2.6. Kontekst unijnej polityki handlowej

W komunikacie „Przegląd polityki handlowej – otwarta, zrównoważona i asertywna polityka handlowa” ⁽³³⁾ przyjętym 18 lutego 2021 r. Komisja podkreśliła, że przywóz musi spełniać właściwe przepisy i standardy UE oraz że w pewnych okolicznościach określonych w zasadach Światowej Organizacji Handlu (WTO) UE powinna wymagać zgodności produktów przywożonych z niektórymi wymogami produkcji. Podstawą legalności stosowania wymogów produkcji do przywozu może być konieczność ochrony środowiska lub reagowania na obawy natury etycznej. Przyjęcie takiego podejścia musi odbywać się przy pełnym poszanowaniu zasad WTO, w szczególności zasady niedyskryminacji i zasady proporcjonalności, mających na celu uniknięcie zbędnych zakłóceń w handlu. Wyższe standardy w zakresie dobrostanu zwierząt można również promować w ramach dwustronnych umów handlowych.

W sprawozdaniu Komisji z czerwca 2022 r. w sprawie „stosowania unijnych norm zdrowotnych i środowiskowych do przywożonych produktów rolnych i rolno-spożywczych” ⁽³⁴⁾ uznano, że istnieje przestrzeń polityczna dla UE, aby dążyć do stosowania wymogów zdrowotnych, środowiskowych oraz odnoszących się do obaw natury etycznej (w tym związanych z dobrostanem zwierząt) dotyczących metod przetwarzania i produkcji produktów przywożonych w sposób zgodny z zasadami WTO. Jednocześnie w sprawozdaniu wykazano, że przed zastosowaniem tych norm dotyczących produkcji w odniesieniu do przywozu, zawsze należy dokonać oceny poszczególnych przypadków i starannej analizy każdego z nich odrębnie.

2.3. Analiza obecnej sytuacji w odniesieniu do rynku wewnętrznego i handlu

2.3.1. Produkcja ferm w państwach członkowskich UE oraz krajowe środki i stanowiska

Według danych pochodzących z europejskiego sektora futrzarskiego w 2023 r. istniało w UE około 1 088 aktywnie działających ferm norek, lisów i jenotów, w których hodowane jest około 7,7 mln zwierząt, rozmieszczonych w następujący sposób:

Tabela 1

Liczba ferm w UE w podziale na państwa członkowskie i gatunki

Państwo	Fermy norek w 2023 r.	Skóry norek wyprodukowane w 2022 r.	Fermy lisów w 2023 r.	Skóry lisów wyprodukowane w 2022 r.	Fermy jenotów w 2023 r.	Skóry jenotów wyprodukowane w 2022 r.
Bułgaria	1	90 000				
Dania	4	-				
Hiszpania	28	450 000				
Finlandia	157	500 000	365	700 000	60	70 000
Grecja	91	1 400 000				
Litwa	88	1 160 000				
Łotwa	4	360 000				
Polska	234	3 400 000	35	30 000		
Rumunia	2	207 601				
Szwecja	19	200 000				
	628	7 767 601	400	730 000	60	70 000
Fermy ogółem	1 088					

(źródło: dane organizacji Fur Europe i państw członkowskich)

⁽³³⁾ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_21_645

⁽³⁴⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022DC0226>

Dane liczbowe przedstawione w tabeli 1 w odniesieniu do produkcji skór z nerek zlokalizowanej na Łotwie i Litwie zostaną dostosowane od 2027/2028 r., kiedy to produkcja ustanie w wyniku krajowych zakazów. Jeżeli chodzi o szynszyle, UE produkuje około 220 000 skór rocznie ⁽³⁵⁾. Nie istnieją odpowiednie dane dotyczące wszystkich państw członkowskich. W 2023 r. w Estonii było 231 szynszyli na czterech fermach, ale od 1 stycznia 2025 r. produkcja futra w tym państwie członkowskim będzie zakazana. W Rumunii w 2023 r. działało siedem ferm szynszyli, a liczba tych zwierząt wynosiła 7 514. W Hiszpanii istnieją trzy fermy szynszyli. Inne państwa, w których hoduje się szynszyle, to Dania, Węgry, Litwa i Polska.

17 państw członkowskich przyjęło zakazy lub częściowe zakazy hodowli zwierząt futerkowych (z różnym zakresem stosowania i różną datą rozpoczęcia stosowania):

Tabela 2

Zakazy na szczeblu krajowym w państwach członkowskich UE

	Państwo członkowskie UE	Przyjęcie zakazu	Zakres stosowania zakazu	Wejście w życie zakazu
1	Austria	2005 r.	Wszystkie fermy zwierząt futerkowych	2005 r.
2	Belgia (Flandria) Belgia (Walonii) Belgia (Bruksela)	2019 r. 2015 r. 2016 r.	Wszystkie fermy zwierząt futerkowych	2023 r. 2015 r. 2016 r.
3	Czechy	2017 r.	Wszystkie fermy zwierząt futerkowych	2019 r.
4	Chorwacja	2007 r.	Wszystkie fermy zwierząt futerkowych	2017 r.
5	Dania	2009 r.	Lisy	2009 r. przy okresie przejściowym do 2023 r.
6	Estonia	2021 r.	Wszystkie fermy zwierząt futerkowych	2025 r.
7	Francja	2021 r.	Wizon amerykański oraz inne nierodzone gatunki wizona wykorzystywane wyłącznie do celów produkcji futer. Zakaz nie dotyczy szynszyli ani królików.	2021 r.
8	Irlandia	2022 r.	Wszystkie fermy zwierząt futerkowych	2022 r.
9	Włochy	2021 r.	Wszystkie fermy zwierząt futerkowych	2022 r.
10	Łotwa	2022 r.	Wszystkie fermy zwierząt futerkowych	2028 r.
11	Litwa	2023 r.	Wszystkie fermy zwierząt futerkowych	2027 r.
12	Luksemburg	2016 r.	Wszystkie fermy zwierząt futerkowych	2018 r.
13	Węgry	2020 r.	Norki, lisy, tchórze i nutrie, ale nie szynszyle ani króliki angorskie.	2020 r.
14	Malta	2022 r.	Wszystkie fermy zwierząt futerkowych	2022 r.
15	Niderlandy	2013 r.	Wszystkie fermy zwierząt futerkowych	2021 r. (data wejścia w życie przesunięta z 2024 r. na 8 stycznia 2021 r. pod koniec 2020 r.)

⁽³⁵⁾ Dane dostarczone przez Fur Europe, na podstawie danych przekazanych przez członków tej organizacji działających jako przewodnicy szynszyli lub pośrednicy w obrocie tymi zwierzętami. Fur Europe jest organizacją parasolową, która reprezentuje wszystkie części sektora futrzarskiego w Europie, w tym rolników, kuchnie paszowe, domy aukcyjne, wyprawiaczy i podmioty zajmujące się farbowaniem, kuśnierzy, producentów, projektantów i sprzedawców detalicznych.

16	Słowenia	2013 r.	Wszystkie fermy zwierząt futerkowych	2015 r.
17	Słowacja	2021 r.	Wszystkie fermy zwierząt futerkowych	2025 r.

Dodatkowo sytuację w pozostałych państwach członkowskich można podsumować w następujący sposób:

Tabela 3

Aktualna sytuacja ⁽³⁶⁾ w państwach członkowskich, które nie wprowadziły zakazu hodowli zwierząt futerkowych

1	Bułgaria	Obecnie w parlamencie trwa dyskusja na temat propozycji wprowadzenia zakazu hodowli zwierząt futerkowych.
2	Dania	Dania zawiesiła hodowlę norek pod koniec 2020 r. z powodu pandemii COVID-19, ale zdecydowała się nie przedłużyć zakazu na okres po 1 stycznia 2023 r. Przed 2020 r. Dania zajmowała pierwsze miejsce pod względem produkcji futra z norek.
3	Niemcy	W 2017 r. Niemcy przyjęły nowe wymogi dotyczące hodowli zwierząt futerkowych w celu poprawy dobrostanu zwierząt, co w praktyce doprowadziło do stopniowego wyeliminowania działalności w tym zakresie ze względu na fakt, że koszty przewyższały zyski.
4	Grecja	Obecnie brak debaty parlamentarnej na temat ewentualnego zakazu hodowli zwierząt futerkowych.
5	Hiszpania	Wizona amerykańskiego uznano za inwazyjny gatunek obcy, w związku z czym od 2013 r. nowe fermy mogą otrzymać pozwolenie wyłącznie pod warunkiem wdrożenia środków zapobiegawczych. W planie strategicznym z 2022 r. przewidziano również środki, które należy przyjąć w celu zamknięcia ferm wizonów amerykańskich do 2030 r., w tym wsparcie finansowe na rzecz przekształcenia działalności.
6	Cypr	Na Cyprze nie prowadzi się hodowli zwierząt futerkowych.
7	Polska	Obecnie brak debaty parlamentarnej na temat ewentualnego zakazu hodowli zwierząt futerkowych.
8	Portugalia	W Portugalii nie prowadzi się hodowli zwierząt futerkowych.
9	Rumunia	W parlamencie trwa dyskusja na temat propozycji wprowadzenia zakazu hodowli zwierząt futerkowych.
10	Finlandia	Obecnie brak debaty parlamentarnej na temat ewentualnego zakazu hodowli zwierząt futerkowych. Debata toczy się na poziomie społeczeństwa.
11	Szwecja	Rząd przedstawił propozycję dotyczącą wsparcia finansowego dla hodowców norek, którzy dobrowolnie zaprzestaną swojej działalności w okresie 2024–2025, przy jednoczesnym zainicjowaniu przeglądu ustawodawstwa w zakresie dobrostanu zwierząt w celu ustalenia, czy należy zakazać hodowli zwierząt futerkowych.

Podsumowując, po wejściu w życie krajowego zakazu hodowli zwierząt futerkowych na Litwie w 2027 r. największymi producentami wśród państw członkowskich będą Finlandia, Polska i Grecja, w których nie toczy się żadna debata, ani nie podjęto decyzji w sprawie ewentualnego zakazu hodowli zwierząt futerkowych.

Państwa członkowskie miały okazję przedstawić swoje stanowiska w sprawie możliwego zakazu hodowli zwierząt futerkowych podczas dwóch posiedzeń Rady ds. Rolnictwa i Rybołówstwa, które odbyły się 28 czerwca 2021 r. i 26 czerwca 2023 r. W 2021 r. unijny zakaz hodowli zwierząt futerkowych poparło 12 państw członkowskich ⁽³⁷⁾. W 2023 r. koncepcję zakazu hodowli zwierząt futerkowych w UE poparło 17 państw członkowskich ⁽³⁸⁾, natomiast Grecja, Finlandia, Polska i Dania opowiedziały się przeciwko takiemu zakazowi.

⁽³⁶⁾ Dane potwierdzone przez państwa członkowskie w październiku 2023 r.

⁽³⁷⁾ AT, BE, BG, DE, EE, FR, IE, IT, LU, NL, SI, SK.

⁽³⁸⁾ AT, BE, BG, CZ, DE, EE, FR, HU, HR, IE, LV, LU, LT, MT, NL, SK, SI

Szereg państw członkowskich spośród tych, które poparły wprowadzenie zakazu, podkreśliło potrzebę przyjęcia europejskiego podejścia, ponieważ krajowe zakazy mogą prowadzić do przeniesienia produkcji do innych państw członkowskich. Wyrażono różne opinie w odniesieniu do konieczności przyjęcia unijnego zakazu obrotu w UE futrami i produktami futrzarskimi w celu uniknięcia sytuacji, w której unijny zakaz doprowadziłby do przeniesienia produkcji poza UE. Przedstawiono również odmienne stanowiska, jeżeli chodzi o zakres, w jakim należy zakazać hodowli zwierząt futerkowych, w oparciu o zagrożenie zoonotyczne związane z tą działalnością. Kilka państw członkowskich poparło wyłączenie z ewentualnego unijnego zakazu określonych gatunków, takich jak króliki i szynszyle. Niektóre państwa członkowskie wystąpiły o zapewnienie wystarczających okresów przejściowych.

Dwa spośród czterech państw członkowskich sprzeciwiających się unijnemu zakazowi wystąpiły o uwzględnienie skutków gospodarczych i przekonywały, że na niektórych obszarach hodowla zwierząt futerkowych jest zasadniczym elementem produkcji rolnej, ponieważ generuje dochody dla społeczności wiejskich; pozostałe dwa państwa członkowskie stwierdziły natomiast, że zakaz byłby nieproporcjonalny oraz że produkcja mogłaby być prowadzona na podstawie opartych na badaniach naukowych norm w zakresie dobrostanu zwierząt, bez konieczności wprowadzania zakazu.

2.3.2. Gospodarcze i społeczne wymiary hodowli zwierząt futerkowych oraz produkcji i sprzedaży detalicznej odzieżowych wyrobów futrzarskich w UE

Produkcja futer jest prowadzona w 11 państwach członkowskich UE (za kilka lat po wejściu w życie zakazu na Łotwie, Litwie i w Estonii, będzie to jedynie osiem państw członkowskich) i ma ona wpływ na dobrostan około 8,6 mln zwierząt. Właścicielami ferm zwierząt futerkowych są MŚP, z których większość to mikroprzedsiębiorstwa i małe przedsiębiorstwa. Sektor futrzarski składa się z szerokiego grona podmiotów gospodarczych, w tym rolników, traderów, wyprawiaczy, producentów, pośredników, domów aukcyjnych, sprzedawców detalicznych i projektantów.

Wartość produkcji futer w UE można podsumować w następujący sposób:

Tabela 4

Wartość produkcji w UE w podziale na gatunki zwierząt futerkowych

Gatunek	Okres przed pandemią COVID-19, lata 2019–2020	Szczytowy okres pandemii COVID-19, lata 2021–2022	Okres po pandemii COVID-19, lata 2022–2023
Norki	3 57 600 000 EUR	208 250 000 EUR	297 000 000 EUR
Lisy	1 67 700 000 EUR	104 200 000 EUR	43 800 000 EUR
Jenoty	7 644 000 EUR	3 744 000 EUR	4 550 000 EUR
Ogółem	5 32 944 000 EUR	316 194 000 EUR	345 350 000 EUR

(źródło: Fur Europe, wartość uzyskana w drodze pomnożenia wartości produkcji skór w UE przez średnią cenę na rynku międzynarodowym w odpowiednich sezonach)

Do czasu wybuchu pandemii COVID-19 i zamknięcia ferm norek przez Niderlandy i Danię UE była największym na świecie producentem futer. Dania była największym na świecie producentem skór norek i w 2019 r. wytworzono w niej około 12,5 mln futer, tj. 23 % z 56 mln w skali globalnej (przez większość ubiegłego dziesięciolecia Dania dzieliła najwyższą pozycję z Chinami). W 2021 r. Chiny stały się największym producentem skór norek, lisów i jenotów i wyprodukowały 6,87 mln futer z norek. Trudno jednak przewidzieć, jak sytuacja zmieni się w nadchodzących latach.

Przed kryzysem związanym z COVID-19 łączna wartość sprzedaży rynkowej w UE, zarejestrowana przez producentów odzieżowych wyrobów z futra z hodowlanych zwierząt futerkowych, wynosiła 540 mln EUR, a wartość wywozu w 2019 r. wyniosła 400 mln EUR. Najnowsze dostępne dane liczbowe wskazują na znaczący spadek obrotu w UE-27 w 2020 r. (łącznie do 260 mln EUR i prawie do 230 mln EUR w odniesieniu do wywozu) ⁽³⁹⁾ z powodu pandemii. Sektor szacuje, że w nadchodzących latach poziom potencjalnego ożywienia produkcji w UE będzie zbliżony do poziomu Chin.

Teoretycznie zakaz obrotu futrami z hodowlanych zwierząt futerkowych i produktami futrzarskimi może doprowadzić do ich zastąpienia sztucznym futrem. Według sektora futrzarskiego prawdziwe futro i sztuczne futro to jednak dwa różne produkty zajmujące dwa różne rynki, które niekoniecznie ze sobą konkurują. Chociaż prawdziwe futro zajmuje rynek niszowy w większym ekosystemie odzieży, generuje ono proporcjonalnie wysokie zyski. Prawdziwe futro wykorzystują głównie przedsiębiorstwa wytwarzające wysokiej klasy produkty związane z modą, zarówno marki o globalnym zasięgu, jak i mniejsze wytwórnie i w segmencie tym UE osiąga znakomite wyniki i dzierży dominującą pozycję na świecie. Sztuczne futro natomiast wykorzystuje się zazwyczaj do produkcji taniej odzieży i akcesoriów w segmencie tzw. szybkiej mody.

⁽³⁹⁾ Na podstawie bazy danych SBS Eurostatu – kod NACE 14.20: Produkcja wyrobów futrzarskich.

Chociaż w ostatnim czasie szereg marek luksusowych i innych niż luksusowe zaprzestało wykorzystywania futra z hodowlanych zwierząt futerkowych⁽⁴⁰⁾, nie należy lekceważyć obrotu związanego z odzieżowymi wyrobami futrzarskimi. Jak oszacowano w (nie poddanym wzajemnej ocenie) badaniu⁽⁴¹⁾ dostępnym na stronie internetowej zainteresowanej strony działającej w sektorze, w 2020 r. wartość sprzedaży detalicznej futra w Europie (wartość handlu futrem na poziomie sprzedaży detalicznej, tj. futrzanymi płaszczami, dodatkami itp.) wyniosła około 4,8 mld USD, co wskazuje na poziom poniżej tendencji (szacowanej na około 6 mld USD), ze względu na skutki środków przeciwdziałania COVID-19 (zamknięcie ferm norek w niektórych państwach członkowskich).

Szacuje się, że liczba miejsc pracy w pełnym wymiarze czasu pracy wynosi 10 na fermę⁽⁴²⁾, a w niektórych regionach istnieją bezpośrednie związki między przemysłem przetwórczym a hodowlą norek. Na tym etapie nie oszacowano, jaka liczba miejsc pracy zależy od produkcji i wprowadzania do obrotu odzieżowych wyrobów futrzarskich. Produkcja futer przynosi dochody podatkowe państwom i gminom. Na przykład w przypadku Finlandii według fińskiego stowarzyszenia hodowców zwierząt futerkowych w 2021 r. podatki i składki sektora futrzarskiego na rzecz fińskiego państwa i gmin wyniosły 87 mln EUR. Miejsca pracy na fermach zwierząt futerkowych znajdują się głównie na obszarach wiejskich, gdzie możliwości zatrudnienia są bardziej ograniczone.

W wielu przypadkach państwa członkowskie, które wprowadziły krajowe zakazy, zapewniły rekompensatę hodowcom, na których takie zakazy miały wpływ.

2.3.3. Handel futrami i produktami futrzarskimi

Handel futrami i produktami futrzarskimi w UE wykazuje znaczną nadwyżkę. Chociaż w większości jej przyczyną jest sprzedaż skór surowych, UE odnotowuje również nadwyżkę w handlu odzieżowymi wyrobami futrzarskimi.

Wartość wywozu produktów futrzarskich z UE⁽⁴³⁾ w 2022 r. wyniosła około 3,5 mld EUR. 10 najważniejszych miejsc przeznaczenia wywozu z UE w latach 2018–2022 przedstawia się następująco: Chiny (17 % wywozu z UE), Stany Zjednoczone (8 %), Hongkong (6 %), Wietnam (6 %), Kambodża (6 %), Tajlandia (4 %), Zjednoczone Królestwo (5 %), Tunezja (4 %), Serbia (4 %) i Korea Południowa (4 %).

Wartość przywozu produktów futrzarskich do UE z państw trzecich była niższa niż wartość wywozu i w 2022 r. wyniosła 2,7 mld EUR. 10 największymi importerami do UE w latach 2018–2022 były: Brazylia (13 % przywozu do UE), Stany Zjednoczone (11 %), Chiny (7 %), Zjednoczone Królestwo (7 %), Turcja (5 %), Indie (5 %), Argentyna (4 %), Republika Południowej Afryki (3 %), Nigeria (3 %) i Nowa Zelandia (3 %).

3. ODPOWIEDŹ NA EUROPEJSKĄ INICJATYWĘ OBYWATELSKĄ

3.1. Odpowiedź na inicjatywę: działania i ramy czasowe

W ostatnich latach opublikowano szereg badań dotyczących zwierząt hodowlanych do celów produkcji futer, takich jak badania dotyczące skutków behawioralnych umieszczania obiektów urozmaicających warunki bytowania w klatkach norek (np. Hansen i in.⁽⁴⁴⁾, 2007 r.; Meagher i Mason⁽⁴⁵⁾, 2012 r.) oraz w klatkach lisów (Korhonen i in.⁽⁴⁶⁾, 2003 r.; Koistinen i in.⁽⁴⁷⁾, 2009 r.). Nadal nie ma jednak powszechnego konsensusu naukowego co do istotnych aspektów utrzymywania tych zwierząt i wpływu na ich dobrostan. Nie osiągnięto jeszcze porozumienia co do tego, czy na fermach zwierząt futerkowych możliwe jest zapewnienie minimalnych warunków niezbędnych do zagwarantowania dobrostanu utrzymywanych zwierząt, a jeśli tak, jakie byłyby to warunki.

⁽⁴⁰⁾ Zara, Armani, Tom Ford, Prada, Gucci, Versace, Michael Kors, Jimmy Choo, DKNY, Burberry, Chanel, Calvin Klein, Hugo Boss, Furla oraz Ralph Lauren przyjęły politykę niewykorzystywania futra, podobnie jak internetowe platformy do sprzedaży detalicznej – Net-A porter oraz Farfetch – a marka H&M zakazała stosowania futra z hodowlanych egzotycznych zwierząt futerkowych.

⁽⁴¹⁾ Henning Otte Hansen, Global fur retail value [Wartość sprzedaży detalicznej futra w skali globalnej], Wydział Gospodarowania Żywnością i Zasobami, Uniwersytet Kopenhaski, maj 2021.

⁽⁴²⁾ Malmberg, B. i Moran, J., *Fur Free Europe – Why we need to ban fur farming and the placement of farmed fur products on the European market from public health, legal, environmental and ethical perspectives* [Europa wolna od futer – Dlaczego trzeba zakazać hodowli zwierząt futerkowych i wprowadzania hodowlanych produktów futrzarskich na rynek europejski z punktu widzenia zdrowia publicznego, prawa, ochrony środowiska i etyki?], Fur Free Europe, 2022.

⁽⁴³⁾ Produkty objęte pozycją HS 41 (skóry i skórki surowe (inne niż skóry futerkowe) oraz skóry wyprawione) i HS 43 (skóry futerkowe i sztuczne)

⁽⁴⁴⁾ Hansen, S. W., Malmkvist, J., Palme, R., Damgaard, B. M. (2007 r.). Do double cages and access to occupational materials improve the welfare of farmed mink? [Czy podwójne klatki i dostęp do obiektów urozmaicających warunki bytowania poprawiają dobrostan norek hodowlanych?] *Animal Welfare*, 16(1), 63–76.

⁽⁴⁵⁾ Meagher, R. K., Mason, G. J. (2012). Environmental enrichment reduces signs of boredom in caged mink [Urozmaicenie warunków bytowania zmniejsza oznaki nudy u norek utrzymywanych w klatkach]. *PLoS one*, 7(11), e49180.

⁽⁴⁶⁾ Korhonen, H. T., Jauhainen, L., Rekilä, T. (2003). In-cage sandbox as a ground substitute for farmed blue foxes (*Alopex lagopus*): Effects on digging activity and welfare [Piaskownica w klatce jako substytut terenu dla hodowlanych lisów polarnych (*Alopex lagopus*): Wpływ na aktywność kopania i dobrostan]. *Canadian Journal of Animal Science*, 83(4), 703–712.

⁽⁴⁷⁾ Koistinen, T., Turunen, A., Kiviniemi, V., Ahola, L., Mononen, J. (2009). Bones as enrichment for farmed blue foxes (*Vulpes lagopus*): interaction with the bones and preference for a cage with the bones [Kości jako rozwiązanie urozmaicające warunki bytowania hodowlanych lisów polarnych (*Vulpes lagopus*): interakcja z kośćmi i preferowanie klatki z kośćmi.] *Applied Animal Behaviour Science*, 120(1-2), 108–116.

Bada się możliwości naśladowania warunków naturalnych (możliwości realizowania naturalnych schematów zachowań) i wpływu takiego naśladowania na dobrostan tych zwierząt; badania te – przynajmniej do tej pory – prowadzą do niemiarodajnych dyskusji i rozbieżnych poglądów. Przykładowo panują rozbieżne opinie co do tego, czy należy zapewniać norkom wodę do pływania, lub stopnia, w jakim pływanie jest podstawowym zachowaniem norek.

Stąd brakuje obecnie zaktualizowanej oceny naukowej pozwalającej stwierdzić, czy zwierzęta futerkowe mogą być hodowane w warunkach zapewniających wystarczający poziom dobrostanu zwierząt.

W związku z tym w odpowiedzi na omawianą inicjatywę obywatelską 5 grudnia 2023 r. Komisja Europejska zleciła EFSA wydanie zaktualizowanej opinii naukowej na temat dobrostanu zwierząt futerkowych. Zlecenie przekazane EFSA obejmuje przedstawienie niezależnego stanowiska na temat ochrony zwierząt hodowanych do celów produkcji futer (nerek, lisów, jenotów i szynszyli). W ramach realizacji zlecenia EFSA:

- a) przedstawi aktualizację przeglądu literatury dotyczącej dobrostanu zwierząt utrzymywanych do celów produkcji futer;
- b) przedstawi przegląd najpowszechniejszych systemów hodowli i obecnych praktyk lub innych sprawdzonych w praktyce systemów utrzymywania zwierząt do celów produkcji futer stosowanych w odniesieniu do nerek, lisów, jenotów i szynszyli;
- c) określi najistotniejsze konsekwencje dla dobrostanu i związane z nimi zagrożenia w odniesieniu do powszechnych systemów hodowli i praktyk w zakresie produkcji futer w przypadku nerek, lisów, jenotów i szynszyli;
- d) oceni, w odniesieniu do najistotniejszych konsekwencji dla dobrostanu zwierząt, czy w obecnych warunkach hodowli lub w innych systemach hodowli nerek, lisów, jenotów i szynszyli można zapobiec tym konsekwencjom lub znacznie je złagodzić.

EFSA ma przedstawić tę opinię naukową do marca 2025 r.

W 2025 r., z uwzględnieniem opinii przekazanej przez EFSA, w ramach kolejnego kroku Komisja oceni potrzebę i uzasadnienie zakazów postulowanych w ramach europejskiej inicjatywy obywatelskiej „Europa wolna od futer” w świetle dążenia do osiągnięcia celów w zakresie ochrony środowiska, zdrowia zwierząt, zdrowia publicznego i dobrostanu zwierząt; oraz w kontekście zapewnienia, aby obawy konsumentów mogły być rozwiewane w praktyce z zapewnieniem sprawnego funkcjonowania rynku wewnętrznego. Komisja przeprowadzi również ocenę proporcjonalności takich zakazów. Ocena obejmie rozważenie ich gospodarczych i społecznych skutków w UE. Oceną tą należy również objąć wykonalność i stosowność alternatywnych podejść do zapewnienia dobrostanu hodowlanych zwierząt futerkowych, w tym wprowadzenie surowszych przepisów dotyczących dobrostanu zwierząt hodowlanych, oraz kwestię, czy takie surowsze przepisy powinny mieć zastosowanie również do produktów przywożonych. Komisja zbada ponadto sposoby zapewnienia adekwatności przyszłych potencjalnych inicjatyw politycznych.

Uwzględniając opinię EFSA i wyniki tej oceny, do marca 2026 r. Komisja poinformuje, czy uważa za stosowne przedstawienie wniosku dotyczącego wprowadzenia – po okresie przejściowym – zakazu utrzymywania na fermach i uśmiercania hodowlanych nerek, lisów, jenotów lub szynszyli oraz czy po okresie przejściowym należy przedstawić wnioski dotyczące zakazu wprowadzania do obrotu w Unii futra i produktów futrzarskich produkowanych z nerek, lisów, jenotów lub szynszyli pochodzących z gospodarstw futrzarskich, lub ewentualnie przyjęcie, w formie przepisów UE, odpowiednich norm lepiej uwzględniających potrzeby zwierząt w zakresie dobrostanu. Następnie Komisja przedstawi również odpowiednie przewidywane harmonogramy realizacji wszelkich działań określonych w takich ewentualnych wnioskach.

3.2. Działania towarzyszące

3.2.1. Działania towarzyszące w ramach podejścia „Jedno zdrowie”

Nadal organizowane będą wspólne posiedzenia Komitetu ds. Bezpieczeństwa Zdrowia (HSC) i Głównych Lekarzy Weterynarii (GLW) w celu monitorowania rozwoju epidemiologii wysoce zjadliwej grypy ptaków (HPAI) i jej potencjalnego wpływu na zdrowie publiczne.

Wspólne oceny dotyczące grypy ptaków przeprowadzane przez Europejski Urząd ds. Bezpieczeństwa Żywności (EFSA), Europejskie Centrum ds. Zapobiegania i Kontroli Chorób (ECDC) oraz laboratorium referencyjne UE (EURL) będą nadal regularnie przeprowadzane i będą dotyczyć nowo zidentyfikowanych zagrożeń z wykorzystaniem podejścia iteratywnego.

ECDC stale monitoruje dane dotyczące COVID-19, w tym dane genomowe, i prowadzi nadzór oparty na wydarzeniach związanych ze zdrowiem (ang. *event-based surveillance*, EBS)/zwiadzie epidemiologicznym nad odzwierzęcymi rodzajami grypy, w tym wysoce zjadliwą grypą ptaków.

Komisja planuje również przeprowadzenie w 2024 r. trzech wizyt na miejscu w państwach członkowskich, w których prowadzone są fermy norek/fermy zwierząt futerkowych, w celu zbadania mechanizmów kontroli i mechanizmów w ramach podejścia „Jedno zdrowie” wdrożonych na potrzeby zapobiegania zagrożeniom odzwierzęcym o potencjale pandemicznym, takim jak SARS-CoV-2 i grypa ptaków, na tych fermach, oraz wykrywania tych zagrożeń i reagowania na nie. Wizyty te mogą również obejmować pewne elementy służące pozyskaniu informacji na temat dobrostanu zwierząt.

3.2.2. Inwazyjne gatunki obce

Komisja aktualizuje obecnie ocenę ryzyka dla wizona amerykańskiego (*Neovison vison*). W 2024 r., w zależności od wyniku tej oceny, Komisja rozważy, czy wystąpić z wnioskiem o umieszczenie tego gatunku w wykazie na podstawie rozporządzenia w sprawie inwazyjnych gatunków obcych.

3.2.3. Oznakowanie futer w odzieży i dodatkach odzieżowych

Komisja prowadzi obecnie ocenę rozporządzenia w sprawie etykietowania wyrobów włókienniczych, badając możliwość, z zastrzeżeniem oceny skutków, harmonizacji, a nawet wymagania dokładnych i szczegółowych informacji na etykietach dla konsumentów na temat obecności prawdziwego futra we wszystkich wyrobach odzieżowych i powiązanych produktach, takich jak dodatki odzieżowe. Konsumenti mogliby w związku z tym dostosować swoje wybory w odniesieniu do konsumpcji futer na podstawie dokładnych, łatwo dostępnych i wiarygodnych informacji.

Przewiduje się szereg inicjatyw konsultacyjnych, w tym otwarte konsultacje publiczne, które mają się rozpocząć przed końcem 2023 r.

W 2024 r. Komisja zakończy ocenę i ocenę skutków. Na podstawie wyników tej oceny i oceny skutków Komisja rozważy, czy zmiana rozporządzenia w sprawie etykietowania wyrobów włókienniczych jest właściwa.

4. PODSUMOWANIE

Europejska inicjatywa obywatelska „Europa wolna od futer” porusza zasadnicze kwestie, istotne z punktu widzenia unijnej polityki „Jedno zdrowie” służącej zapewnieniu ochrony zwierząt, ludzi i środowiska.

W odpowiedzi Komisja przedstawiła działania mające na celu uzyskanie solidnych, opartych na dowodach naukowych podstaw oceny społecznych, środowiskowych, gospodarczych i prawnych, a także oceny z perspektywy podejścia „Jedno zdrowie”.

W związku z tym:

- w celu podjęcia świadomej decyzji Komisja zwróciła się do EFSA o przedstawienie do marca 2025 r. opinii naukowej;
- na podstawie opinii EFSA i wyników tej oceny, do marca 2026 r. Komisja poinformuje, czy uważa za stosowne przedstawienie wniosku dotyczącego wprowadzenia – po okresie przejściowym – zakazu utrzymywania na fermach i uśmiercania utrzymywanych norek, lisów, jenotów lub szynszyli, oraz czy po okresie przejściowym należy przedstawić wniosek dotyczący zakazu wprowadzania do obrotu w Unii futra i produktów futrzarskich produkowanych z norek, lisów, jenotów lub szynszyli pochodzących z ferm zwierząt futerkowych, lub ewentualnie przyjęcie, w formie przepisów UE, odpowiednich norm lepiej uwzględniających potrzeby zwierząt w zakresie dobrostanu.
- W oczekiwaniu na tę ocenę Komisja podejmuje szereg kroków w odniesieniu do dobrostanu zwierząt, w ramach podejścia „Jedno zdrowie”, oraz w odniesieniu do skutków hodowli zwierząt futerkowych dla zdrowia i środowiska:
 - Komisja planuje przeprowadzenie w 2024 r. trzech wizyt na miejscu w państwach członkowskich, w których prowadzone są fermy norek/fermy zwierząt futerkowych, w celu zbadania wdrożonych mechanizmów kontroli i mechanizmów w ramach podejścia „Jedno zdrowie”. Wizyty te mogą również obejmować pewne elementy służące pozyskaniu informacji na temat dobrostanu zwierząt;
 - w zależności od wyniku trwającej oceny Komisja rozważy w 2024 r., czy wystąpić z wnioskiem o umieszczenie wizona amerykańskiego (*Neovison vison*) w wykazie inwazyjnych gatunków obcych stwarzających zagrożenie dla Unii na podstawie rozporządzenia w sprawie inwazyjnych gatunków obcych.

- w 2024 r. Komisja zakończy ocenę i ocenę skutków w ramach przygotowań do zmiany rozporządzenia w sprawie etykietowania wyrobów włókienniczych, aby zapewnić konsumentom szczegółowe informacje na temat obecności prawdziwego futra we wszystkich wyrobach odzieżowych i powiązanych produktach, takich jak dodatki odzieżowe. Na podstawie wyników tej oceny i oceny skutków Komisja rozważy, czy zmiana rozporządzenia w sprawie etykietowania wyrobów włókienniczych jest właściwa.
-